

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА КАРТОПЛІ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Р. О. М'ялковський к. с.–г. н., докторант
Подільський державний аграрно–технічний університет

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва
при одночасному зниженні антропогенного навантаження на

навколишнє середовище і природні ресурси можливо досягти на основі розвитку органічного виробництва як альтернативної моделі господарювання. На відміну від інших методів ведення сільського господарства, органічне виробництво засновано на використанні ресурсоощадливих технологій, мінімізації механічної обробки ґрунту та виключає використання синтетичних речовин. Пріоритетним напрямом для органічного сільського господарства є використання матеріалів і технологій, які покращують екологічну рівновагу в природних системах та сприяють створенню стійких і збалансованих агроєкосистем [4, с. 200–206].

Органічне виробництво дозволяє реалізувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально–економічної, природно–ресурсної збалансованості і має на меті забезпечення суспільства безпечними та якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища [3, с. 11–16].

Зважаючи на потенціал сільського господарства нашої держави, існує невідкладна необхідність використання багаторічного досвіду європейських країн щодо такого екологічно, соціально та економічно доцільного напрямку сільськогосподарської діяльності, як органічне виробництво та його використання в нашій державі.

Сьогодні назріває час вирощування сільськогосподарських культур, а особливо овочевих, на органічній основі. Як на великих площах, так і присадибних ділянках, можна вирощувати всі культури, зокрема і картоплю, буряк столовий, моркву та ін. [1, с. 61–63].

У сучасних умовах ведення сільського господарства важливою вимогою до елементів технології вирощування, які розробляються та впроваджуються в виробництво, є зниження собівартості одиниці продукції, зменшення енергетичних витрат, а як результат – підвищення прибутку. Окрім цього, сучасні технології вирощування повинні бути конкурентоспроможними на ринку технологій. Виробництво продукції рослинництва в умовах дефіциту ресурсного потенціалу вимагає перегляду підходів, які існували при розподільчо–плановій економіці щодо розподілу виробничих витрат при розробці технологій вирощування сільськогосподарських культур [6, с. 253–258].

Розробка комплексу агрономічних заходів, які забезпечують високу урожайність картоплі, обов'язково супроводжується всебічною економічною оцінкою. Оцінювати ефективність будь–якого комплексу агрозаходів лише за зміною рівня урожаю недостатньо, оскільки залишаються поза увагою витрати на його отримання.

Виходячи з цього, актуальним є питання дослідження економічних аспектів органічного виробництва для формування ефективної стратегії його розвитку, спрямованої на виробництво екологічно безпечної продукції, підвищення агроекологічного іміджу країни і конкурентоспроможності сільського господарства на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Одним із шляхів підвищення урожайності картоплі і зменшення витрат на одиницю площі є впровадження сучасних технологій органічного виробництва. Оскільки наука і практика пропонує до впровадження значну кількість елементів технологій, важливим є обрання з них таких, що відповідатиме вимогам та можливостям в сучасних економічних умовах.

Успіх одержання високого врожаю картоплі залежить перш за все від правильно вибраного сорту. Вдало вибраний сорт, морфологічні ознаки і біологічні особливості якого більш всього відповідають ґрунтово-кліматичних умов зони вирощування і вимогам споживачів – основний фактор забезпечення високого і якісного врожаю. В свою чергу формування ринкової економіки в аграрному секторі потребує надійного механізму регулювання ринку сортів шляхом оцінки не тільки господарської придатності, але і їх економічної ефективності та комерційності [5, с. 16–19].

Своїми дослідженнями В. А. Вітенко, В. С. Куценко, М. Ю. Власенко та інші підтверджують, що у технології вирощування картоплі виключно важливе значення мають строки садіння. Від них залежать своєчасність, дружність і повнота сходів, темпи росту і розвитку рослин, а також рівень врожаю [2, с. 174].

При виборі глибини загорання бульб необхідно враховувати зону вирощування, механічний склад ґрунту, рельєф поля, погодні умови, окультуреність ґрунту, запаси вологи, розмір фракцій бульб, строки садіння та систему догляду за посівами [7, с. 5].

Незважаючи на значну кількість літературних джерел з вивчення елементів технології вирощування картоплі, дослідження щодо визначення економічної ефективності органічного виробництва бульб картоплі носять поодинокий характер, а в умовах нестійкого зволоження Правобережного Лісостепу України не вивчено зовсім. Зазначені вище питання і визначили напрям наших досліджень

Метою дослідження є висвітлення результатів дослідження щодо економічної ефективності органічного вирощування картоплі в умовах Правобережного Лісостепу України.

Дослідження проводились на дослідному полі Навчально-виробничого центру «Поділля» Подільського державного аграрно-

технічного університету протягом 2011–2016 років. Грунт дослідного поля – чорнозем типовий вилугуваний, мало гумусний, середньо суглинковий на лесовидних суглинках. Площа посівної ділянки 450 м², облікової – 50 м², повторність – чотириразова.

Фактор С – сорти картоплі: середньоранні – Диво, Легенда, Малинська біла; середньостиглі – Віра, Слов'янка, Надійна; середньопізні – Оксамит, Алладин, Дар. Фактор А – строк садіння бульб: I – 23–25.04, II – 03–05.05, III – 13–15.05. Фактор В – глибина загорання бульб: 2–3 см, 6–8 см, 10–12 см.

Результати досліджень. Результати розрахунків свідчать, що найоптимальнішим з точки зору економічної ефективності було вирощування культури із глибиною загорання бульб 6–8 см, що забезпечило рентабельність 162,93–227,32 %. Зменшення ж глибини загорання до 2–3 см і збільшення її до 10–12 см призводило до суттєвої зміни рівня рентабельності в гіршу сторону.

В середньому за досліджуваними елементами технології вирощування картоплі найефективнішим серед середньоранніх сортів картоплі є сорт Диво, рівень рентабельності вирощування бульб даного сорту у I строк садіння (23–25.04.) на глибину 6–8 см становив – 227,32%. При цьому собівартість 1 т картоплі досліджуваного сорту становила 1069,29 грн., а на 1 га зібраної площі було отримано 113757,00 грн. прибутку. Легенда та Малинська біла забезпечили також високу рентабельність 200,9 та 210,76 %, при цьому собівартість 1 т картоплі досліджуваного сорту становила 1163,16 та 1126,26 грн.

Відповідно серед середньостиглих сортів рекордсменом з економічної ефективності став сорт Надійна, висаджений у I строк садіння (23–25.04.) на глибину 6–8 см, тут рівень рентабельності склав 224,86%, собівартість 1 т бульб склала – 1077,4 грн. при цьому на 1 га зібраної площі, отримано 122983,83 грн. прибутку. Серед середньопізніх сортів виділився сорт Дар, як свідчать проведені розрахунки собівартість вирощування бульб у I (23–25.04.) строк садіння, на глибину 6–8 см, склала 1079,05 грн., на 1 га зібраної площі було отримано 111848,00 грн. прибутку, що обумовило рівень рентабельності у 224,36%.

Вважаю, що використання нових сортів є найощаднішою і найефективнішою складовою підвищення продуктивності вирощування картоплі.

Важлива умова одержання високих врожаїв картоплі – сімба в кращі агротехнічні строки. Цей фактор впливає не тільки на формування рівня продуктивності культури, а й на ефективність її виробництва.

Якщо врахувати, що картоплю висівають у різні строки при однакових затратах праці і витратах коштів, то вартість одержаного приросту врожаю при сівбі в оптимальні строки уже доводить високу ефективність даного агрозаходу.

Аналіз економічної ефективності вирощування картоплі свідчить про відчутну реакцію цієї культури на строки сівби. Зниження рівня продуктивності підсилюється ще й паралельним підвищенням собівартості бульб, а це в кінцевому результаті знижує рівень прибутковості продукції.

Для забезпечення оптимальної віддачі ґрунтів і отримання високої врожайності картоплі із високими показниками якості та поживної цінності продукції необхідно дотримуватись науково обґрунтованих строків сівби.

Дослідженнями встановлено, що оптимальним строком садіння картоплі є перший строк (23–25.04.). Сівба пізніше оптимального строку призводить до недобору врожаю і зниження прибутковості кожного гектара землі. Так, собівартість урожаю картоплі одержаного від посадки бульб у I строк (23–25.04.) є найнижчою і складає 1183,97 грн. за 1 т, умовно чистий прибуток склав при цьому 2316,03 грн., а рівень рентабельності був найвищий серед досліджуваних варіантів, та склав 195,62%.

За другого строку садіння відбувається зниження рівня рентабельності до 175,98%, що на 19,64% нижче в порівнянні до першого строку. Водночас, це призводить до зниження прибутку на 84,22 грн. за тону вирощеної продукції та відповідно підвищення собівартості. Аналогічна тенденція спостерігається і за третього строку садіння.

Отже, посадка картоплі в оптимальні строки забезпечила додатковий приріст продукції і від цього агротехнічного фактору отримано 3,6 т/га приросту врожаю. Вартість додатково отриманої продукції відповідно складала 12,6 тис. грн., умовно чистий прибуток з 1 га 9,0 тис. грн. Пізніші строки садіння порівняно з оптимальними призвели до зменшення ефективності даного комплексу агротехнічних заходів.

Таким чином, дотримання оптимальних строків садіння є одним з економічно доступних агрозаходів, який не потребує додаткових капітальних витрат, має організаційно–господарський характер і вже в поточному році дозволяє одержати відповідну віддачу.

Висновки. В умовах Правобережного Лісостепу України з метою раціонального використання сортового складу та щорічного одержання сталих урожаїв картоплі рекомендується висівати в господарствах 3–5 сортів із різними біологічними та господарськими ознаками. Здійснення правильного добору сортового складу має враховувати не лише врожайний, але й адаптивний потенціал сучасних технологічно

орієнтованих сортів, їх стійкість до стресових умов. Кращими сортами картоплі за комплексною оцінкою на сьогодні є Диво, Надійна, Дар.

Найбільший чистий прибуток отримано при садінні картоплі у І строк (23–25.04.) і склав 2316,03 грн./га. Оптимальний строк садіння картоплі сприяв покращенню росту і розвитку рослин та формуванню рослинами високоякісного врожаю бульб.

Список літератури

1. Безвіконний П. В. Урожайність сортів нового покоління буряка столового за органічного виробництва. / П. В. Безвіконний // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН «Новітні агротехнології: теорія та практика». – 2017. – С. 61–63.

2. Вітенко В. А. Картопля / В. А. Вітенко, В. С. Куценко, М. Ю. Власенко. – К.: Урожай, 1990. – 256 с.

3. Гармашов В. В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / В. В. Гармашов, О. В. Фомічова // Вісник аграрної науки – 2010. – №7. – С. 11–16.

4. Довгань О. М. Органічне виробництво: сутність, об'єктивна необхідність, ефективність / О. М. Довгань, Я. В. Мандибуря // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 200–206.

5. М'ялковський Р. О. Ріст і розвиток рослин картоплі різних груп стиглості в залежності від сорту, строків садіння та глибини загортання бульб в умовах Правобережного Лісостепу України. / Р. О. М'ялковський // International academy journal Web of scholar. – 2017. – 8 (17) – С. 16–19.

6. Семен О. Екологічна та економічна ефективність вирощування гарбуза мускатного в умовах Півдня України / О. Семен // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2014. – № 2(1). – С. 253–258.

7. Тернавський А. Г. Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни „Картоплярство” / А. Г. Тернавський – Умань, 2009. – 11 с.